

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei. Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Gulyás Pál, Halász László, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

Akadémiai Értesítő. — 1926. évf., 5—9. sz. Berzeviczy Albert: *Gyulai Pál emlékezete.* Gyulai Pál elsősorban és főképp költő, tehát művész volt; a bírálói szigora egyenes arányban állott művészi ideáljához való hűségéhez. A kritikusi hév nála csak a ki-kitörő sértődött művészi rajongás hangja volt. — Balogh Jenő: *Gyulai Pál és a M. T. Akadémia.* Gyulai munkássága a M. T. Akadémiához való viszonyában is egyéniségének jellemző tulajdonságait mutatja: a tudomány szeretetét, bátor szókimondását s az igazság kultuszát; ezekhez járult állandó harc készsége az Akadémia érdekében. — Voinovich Géza: *Gyulai Pál emlékezete.* Izlése épp oly józan és egészséges volt, mint értelme. Megkívánt bizonyos eszményítést, mely nélkül a legtulzább realista sem lehet el, de elfordult a semmibe épült légváraktól. Megkövetelte az erkölcsöt, de nem az erkölcsi leckét, tanköltészetet. Rendkívüli érzéke volt a külső arány, tartalom és forma összhangja s emelkedése, szóval szerkezet dolgában. Ma példája világít előttünk: az íróé, aki egyszerű szépségekkel hatott; a kritikusé, aki az irodalomért való lelkesülést egyesíteni tudta az igazság méltóságával; az emberé, aki egy munkás és hasznos élet emlékével hív, hogy nyomait kövessük. — Az Akadémia nagygyűlésén szó-kásos választások eredménye, hogy a nyelv- és széptudományi osztályba megválasztottak: 1. tiszteleti tagnak: Badics Ferenc és Szabolcska Mihály; 2. rendes tagnak: Vári Rezső; 3. levelező tagnak: Bajza József. — Újból hirdetett pályátétel: „*A magyar dráma története 1867-től 1896-ig.*” Jutalma: 1000 pengő. — Jakubovich Emil: *Adalékok az Anonymus-kérdéshez.* Béla király névtelen jegyzője a XII. század 30-as éveitől Franciaországban divatos és onnan szétterjedt kifejezést alkalmazta, midőn Gestá-jának ajánló sorait „P. dictus magister” szavakkal kezdte. Neve tehát minden kétség kizárásával P. betűvel kezdődött. Valószínű, hogy P. mester azonos Péter ó-budai préposttal, aki II. Béla jegyzője volt és művét 1147—1152 közt írta. A Gesta egyetlen, XIII századi, csonka másolata 1665-ben került a tiroli, ambrasi várból a bécsi Udvari Könyvtárba. — *Némethy Géza beszédei* Jakubovich Emil, Zsigmond Ferenc, gróf Zichy István és Horváth Cirill tagokhoz. — Papp Ferenc: *Unnepi beszéd Berzsényi D.-ről a celdömölki irodalmi ünnepen.* A világot kormányzó hatalomnak földreküldött szikrája volt ő, igazi költő, kinek tekintete áthatolt a látszaton s a dolgok valóját tárta fel. — Zsák Károly: *Beszéd Prielle Kornélia sírjánál a szabadszállási temetőben.* Hogy

Prielle Kornélia milyen nagy művésznő s mily ízig-vérig magyar nő volt, annak ékes bizonyítéka, hogy lelke lángjának gerjedelménél Petőfi lelke is lángra gyúlt.

Budapesti Szemle. — 1926. évf., 12. sz. Galamb Sándor: *A magyar operett első évtizedei*. Az első operetteloadás a Nemzeti Színházban 1860 nov. 21-én ment végbe. Színrekerült Offenbach egyfelvonásosa, az „Eljegyzés lámpafénynél“, Feleki Miklós fordításában. Ez új műfajnak lendületet az egykori Budai Népszínház adott. A legelső magyar operette, amelyet el is játszottak, Bényei István budai népszínházi zenész műve, „A szerelmes kántor“, melyhez a zenét Allaga Géza szerezte. Bemutatták 1862 április 21-én. Szigligeti első operettszerű próbálkozása „A fogadott leány“ (zenéje Bognár Józseftől) 1862 november 16-án került színpadra a Nemzeti Színházban. Egyéb kísérleteket mellőzve, érdemes a megemlítésre, hogy az 1875-ben megnyílt Népszínház egy új magyar operettet hozott színpadra, Berczik Árpád egyfelvonásos művét, „A király csókjá“-t. A Népszínház működésének első, műfajunk fejlődése szempontjából módó öt évében csak vidéki színpadok adnak elő hazai szerzőtől efajta darabokat. (Arad, Nagyvárad.) 1880-ban került színpadra az a két mű, melyeknek színpadon való megjelenésétől a magyar operett teljes kifejlődése származhat. Ezek: Lukácsy Sándor Székely Katalinja (zenéje Erkel Elektől). és Rákosi Jenő: Titilla hadnagy-a (zenéje Puks Ferenctől). Mindkettőt a budapesti Népszínház mutatta be. A következő évben Kolozsvár veszi kézbe a magyar operett pártolását (B. Kemény Endre: A golyakalifa; Csengey G.: Fogoly lengyel). 1886-ban kerül a Népszínház színpadára Strausznak világegyekert ért Cigánybárója, amelynek szövege Jókai után készült. A következő évtized is biztatóan kezdődik Verő György sokáig népszerű Szultánjával (1892). — Voinovich Géza: *Jászai Mari*. Nagyságának titka az volt, hogy szerette művészetét, lelkesült érte. Csupa kötelességtudás volt; tehetség és tanultság ebben futott össze nála. — Papp Viktor: *Háry János*. A Garay Obsitos-a nyomán Paulini Bélától és Harsányi Zsolttól írt s Kodály Zoltántól megzenésített daljáték tüzetes bírálata. — 1927. évf., 1—2. sz. Császár Elemér: *Salamon Ferenc esztétikája*. (I.) Eszme, elevenség, valószínűség, jellemző erő, — ezek a fogalmak determinálják Salamon gondolatait a költészet hivatásáról. Az igazi művészet, a költészet is, az, amely valószerűen és erőteljesen ábrázolja az eszmét. Az illúzióknak feltétele a meggyőződésnek és megindulásnak valódi hangja. Szerinte a képzelet teremtő munkája nem események kitalálására irányul, hanem emberek kiformálására. A költői művek értéke a lélektani hűségben, a belső igazságon fordul meg. Ezen túl a költői nyelv az, amit Salamon keres a művekben. A stílus főtényezői: egyfelől erős erkölcsi meggyőződés, másfelől lelkesedés és oszmegazdagság. A művészet Salamon szemében az emberi szellemnek autonóm tevékenysége, de azért az erkölcsöt is nélkülözhetetlen elemnek tartotta. Nem etikai alapon fordul az erkölccsel nem törődő művészet ellen, hanem esztétikain: költői szempontból ítéli el. A helyénvaló nemzeti elemnek is fontos szerepet tulajdonított a költészetben.

Erdélyi Irodalmi Szemle. — 1926. évf., 3—4. szám. Kiss Ernő: *Erdélyi regények*. P. Gulácsy Irén és Berde Mária regényeinek tanulmány-szerű ismertetése. — György Lajos: *Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája*.

Az 1925-ben megjelent erdélyi magyarnyelvű könyvek címjegyzékének egybeállítására. Erdély könyvtermelése 1925-ben 415 könyvből állott, ami az előző évhez viszonyítva 27%-os emelkedést jelent. A szépirodalom a termelés 25%-a. A szépirodalom legkiadósabb műfaja most is a regény és novellások. A tudományos irodalom a termés 25%-át teszi ki. A vallásos irodalom aránylag csekély számmal szerepel s megcsappant a tankönyvek száma is. A vegyes csoportban vannak albumok, almanachok, zeneművek, egyesületi jelentések és jegyzőkönyvek. — György Lajos: *Gyulai Pál levelei Szabó Sándorhoz*. Gyulai Pálnak hét levelét eredetiben közli.

Ethnographia. — 1926. évf., 3. szám. Szendrey Zsigmond: *Történeti népmondáink*. Középkori mondák egybeállítására a források megjelölésével.

Élet. — 1926. évf., 20. sz. Brisits Frigyes: *Szt. Ferenc és a természet*. Szent Ferenc természetérzéke tipikusan középkori, bár alapja a szentnek intenzív életérzése, friss szemlélődése, lírai kedélye. A hangsúly azonban nála is mindig az Isten-szereteten van. — 22. sz. Brisits Frigyes: *Irodalom és megújulás*. A mai irodalomban a keresztény idealizmust sóvárogja. — 24. sz. Nyitrai Dénes: *Panaszos levél*. A legeslegfrissebb hiperdadaista irodalom értelmetlenségéről. — Ágh: *Beszélgetés P. Pál Ödönnel*. Pitroff Pál írói pályájának rövid képe. — 25. sz. Virágh Ferenc: *Farkas Gyulánál*. Beszélgetés a berlini magyar intézetről és a Vögelreiter-kiadó felvidéki munkájáról. — 26. sz. Vas Tamás: *Kincs István*. Néhány vonás a jeles katolikus szépiró egyéniségéről.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1926. évf., 3. sz. Császár Elemér: *Arany János képzelete*. (II.) Arany képzetének legjellemzőbb vonása, hogy azoknak az eseményeknek, melyeket forrásaiban minden megokolás nélkül kapott, meg tudta találni a lélektani rügóját. Példák: a fiatal Toldi gyilkosságának, a sírrablás esetének stb. leírása. A motíválás biztosságának következménye, hogy Aranynál a cselekmény szálai mindig szoros fonallá sodródnak össze. (Pl. rá Toldi.) A motíválás és kompozíció azonban csak eszköz az ő költészetében. Aranynál minden egy pont felé mutat, képzelete mindig az egész felé irányul, amelynek tengelye a költői eszme. Nagyszerű költői eszméi pl. a hún trilógia s a Toldi estéje alapgondolata. — Timár Kálmán: *Adalékok kódexaink forrásaikhoz*. (II.) Középkori latin irodalmunk s a magyar kódexirodalom is szívesen merített a középkori misztika üde forrásából. Árpádházi Szt. Erzsébet, Schönau Szt. Erzsébet s mások jelenéseit éppúgy olvasták a magyar kolostorokban, mint Európa-szerte. E misztikus iratok mellé Szt. Mechtild (1241—1299) látomásait is be kell iktatnunk kódexirodalmunk forrásai közé. A Domonkos-rendiek buzgó terjesztői voltak a két (Hackeborn és a helftai) Szt. Mechtild iratainak. — A Cornides-kódex prédikációi forrását sikerült megállapítani Paratus, Ludolphus és Discipulus műveiben. — Waldapfel József: *Balassi költeményeinek kronológiája*. (I.) Balassinak házasságáig írt énekei közül 1577 előttről valónak látszik a VI., XIV.; 1577—78-ból való a XXIII—XXIV. (Krusith Ilona); XXV—XXVII., IV., s talán a XXIX. (Anna), továbbá a XXX. sz. költemény. A többinek pontosabb vonatkoztatása bizonytalan. A Julia-ciklus után következő énekek némelyikének kronológiáját mindaddig nagyon problematikusnak tekintették. A szövegtörténet alapján mindezek 1589-ben írottak mond-

hatók. — Tóth Béla: *A Kisfaludy-regék utánzatai*. (I.) 1. sz. eredeti regéképlet. A regék legjellegzetesebb sajátága a bennük nyilatkozó romantika, aminek vonásai Kisfaludynál ugyanazt a képet adják, melyet Mme de Staël nyújt az egykorú német romantikáról. (Gottesdienst, Herrendienst, Frauen dienst.) De bár a regék a mult századeleji romantikus kedély kifejezői, a romanticizmus lelki tényezői közül a nemzeti érzés átéltsége intenzitásával annyira túlsúlyban van, hogy mellette a másik kettőnek a szerepe egészen elhalványul. Romantikus szellemüknél érdekesebbek a regék műfaji sajátágai. Közöttük legfelölőbb az előhang alkalmazása. — Az *Adattárban* Dézsi Lajos a gróf Zichy-család erdélyi levéltárából régi magyar verseket, — Harsányi István a *Ráday-Graduált* illető észrevételeket, — Kerényi György a Rózsám sírja c. Csokonai-vers két dallamára vonatkozó megjegyzéseket, — Neumann Jenő Vajda Pétertől négy levelet, — Pitroff Pál egy Kölcsey követi állásáról való lemondásán kesergő éneket, — Gulyás József Rédey Rhédeyné gyászjelentését s a Markalf korára vonatkozó jegyzetet. — Császár Elemér Toldy F. levelét Ányos P. életrajza ügyében közli, — Harsányi István pedig megállapítja, hogy a „Magasztallak én Téged“ kezdetű protestáns egyházi ének német szerzője Kohlross János bazeli kath. tanító (megh. 1558), magyarra fordítója Miskolci Csulyak István szerencsi ref. lelkész (1610). — 4. sz. Császár Elemér: *Arany János képzelete*. (II. és bef. közl.) A költői képzelet legnagyobbszerű munkája az, amellyel embereket teremt. Arany e szempontból nézve is a legnagyobbak közé tartozik. (Példa rá Toldi és Rozgonyi Piroska alakja.) Hősei lelki válságainak rajza is gazdag képzeletre vall. — Timár Kálmán: *Adalékok kódexeink forrásaihoz*. (III., bef. közl.) A Virginia- és Érsekújvári-kódex egyes fejezeteire (Regula monachorum; Prédikáció az utolsó ítéletről — Ferrer Szt. Vince prédikációi; Evangelium Nicodemi) vonatkozó forrástanulmány. — Waldapfel József: *Balassi költeményeinek kronológiája*. (II., bef. közl.) E fejezet egyrészt a Radvánszky-kódexből hiányzó istenes énekek kronológiáját tárgyalja, másrészt a verselési gyakorlat tökéletesedését, mint az időrend megállapításának alapját vizsgálja. A terjedelmes dolgozatot az eredményeknek az egész anyagra kiterjedő „összegező felsorolás“-a zárja be. — Tóth Béla: *A Kisfaludy-regék utánzatai*. (II., bef. közl.) A regéképlet továbbfejlődésének vizsgálata alapján megállapítható, hogy az utánzók összességükben meglepő biztossággal közelednek egy művészebb célú romanticizmus, vagy a mesés elbeszélés népiesége, vagy a balladák drámai előadása felé. Az epigonok idetartozó művei ennek megfelelően három csoportba oszthatók. Az egyes csoportok példákkal szemléltetett részletes taglalásából kitűnik, hogy a Kisfaludy-regék irodalomtörténeti jelentőségének egyik fontos tényezője az a közízlést formáló szerep, melyet irodalmi életünk kezdő korában több mint negyedszázadon keresztül töltöttek be. A regék egy ideig a mintairodalmiságnak azzal a döntő tekintélyével szabtak irányt a költői törekvéseknek, mint később Petőfi lenyűgöző költői stílusa a petőfieskedők korában. — Lukinich Imre: *Arany János életéhez*. Különböző személyektől származó levelek Csengery Antalnak a Nemzeti Múzeumban őrzött hagyatékából. — Csizovszky Sándor Tompa Mihálynak Borsodi Józsefhez írt 16 levelét, — Császár Elemér Kreskay Imrének Batsányihoz intézett, 1790 augusztus 6-áról kelt levelét közli. — Jónás

Károly: *Gyulai Pál, mint a Budapesti Szemle szerkesztője* címen, — Gulyás József pedig Berzsenyi és Horatius címen közöl érdekes adatokat.

Magyar Könyvszemle. — 1926. évf., 3—4. sz. Zalán Menyhért: *A Pray-kódex forrásaihoz.* A tüzetes vizsgálat eredménye, hogy: 1. a Pray-kódex naptárainak csillagászati bejegyzései, egészségi szabályai és az utána következő részletek Bede Venerabilis művei alapján készültek. 2. A Pray-kódex csíziója nyugati eredetű és Szt. Erzsébetet, meg Szt. Ferencet éppúgy nem ismeri, mint a vele csekély eltéréssel egyező Haltaus-féle csízió. 3. A nyugattal való közösséget árulja el a kérdésekben összefoglalt misemagyarázat is. 4. Az Alcuinus-részlet is bizonyosága annak, hogy a magyarországi tudomány és tanítás a nyugatról vette az anyagot és a formát. 5. Bernoldus Micrológusa, mely azonos a Pray-kódex libellusával, kétségtelenné teszi, hogy hazánkban már a XII. században a tiszta római liturgiát használták. — Lukinich Imre: *Kossuth Országgyűlési Tudósításai-nak történetéhez.* Mikor 1833 októberben az Országgyűlési Tudósítások litográfia útján való terjesztését a hatóság megtiltotta, Kossuth elhagyta Pozsonyt, úgy egyezvén meg társzerkesztőjével, Orosz Józseffel, hogy távollétében ő egyedül végezze a szerkesztés munkáját. Orosz nemsokára az előfizetőkhez körleveleket küldött, melyekben jelezte, hogy 1834 február 1-től kezdve „Diaeta-közlő“ név alatt fogja kiadni újságját. E lap megjelent ugyan, de Kossuth olvasóközönségét nem tudta magához vonni. Az Országgyűlési Tudósítások az eredeti keretek között tovább is megjelentek. (A cikk a két szerkesztő közti ellentétre vonatkozó érdekes leveleket közöl Szinyei-Merse László sárosmegyei táblabírónak a Nemzeti Múzeumban lévő hagyatékából.) — Gárdonyi Albert: *Régi pesti könyvkereskedők* (II.) Érdekes adatok Weingand János Mihály és Köpff János György pesti könyvkereskedők (1770—1786) szerepéről. Üzletük nagy volt ugyan, de nem volt magyar „s akármelyik vidéki könyvnyomtató vagy könyvkötő többet tett a magyar nyelv és irodalom érdekében“. Weingand halála után Eggenberger József folytatta az üzletét, mely még ma is fennáll. — Bajza József: *Adalékok Montenegró magyar könyvészetéhez.* (Bibliográfiai egybeállítás.) — D'Éster Karl: *Egy német újság magyarországi pályafutása.* Trenk von Tonder Moritz nyugalmazott osztrák katonatiszt 1787-ben Neuwiedben „Reich der Todten“, illetőleg „Gespräche im Reiche der Todten“ címen lapot indított. A lap utóbb Frankfurt am Mainban jelent meg és 1810-ig élt. Ez újság öt magyarországi lap inellékletekép is kinyomtatott. Három német utánnyomaton kívül egy latin és egy magyar fordítása ismeretes. Magyar fordítása „Toldalék. A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz. Neuwidi Újság“ fölírással jelent meg. Rosenmann István udvari agens 1808-ban engedélyt kapott arra, hogy a „Neuwieder Todtengespräche“-t magyar fordításban adhassa ki. Az engedélyezés további fejleményeiről azonban nincsenek adataink. — Tóth László: *Magyar vonatkozás a római sajtó történetében.* Arra a körülményre, hogy a mai értelemben vett római sajtó megteremtését az 1716—8-i magyarországi török háborúnak köszönheti, már több mint hét évtizeddel ezelőtt rámutatott Giuseppe Fumagalli. (Lexicon typographicum Italie. Florence, 1905.) — Pukánszky Kádár Jolán: *Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárának III. kötetéhez.* Huszonegy 1711 előtti nyomtatvány könyvészeti leírása.

Magyar Nyelv. — 1926. évf. 9—10. sz. Balogh József: *Miért „Névtelen“ Béla király jegyzője.* (Még egy adalék az Anonymus-kérdéshez.) Béla király jegyzője névtelen, mert a kor ízlése és etikettje szerint csak siglával léphetett a nyilvánosság elé. Ha Jakubovich megállapításai egyáltalán még megerősítésre szorulnának, ez a sigla-szokás is mellettük bizonyítana. Semmi kétség, csak P. lehet a Gesta szerzője. — Szinnyei József: *Utószó a II. B. alaktanához.* (Kinzotvia — és társai.) Szinnyei szerint a Halotti Beszéd egyik mondata így olvasható: „szabadítsa meg őt az ördög üldözéseitől és a pokol kínzásaitól“. Mészöly a magyarázat helyességét kétségbe vonta. A szerző részletes okfejtéssel bizonyítja be a maga igazát.

Minerva. — 1926. (V.) évf. 6—10. sz. Zlinszky Aladár: *Érzelemkifejezés a lírában.* A legtermészetesebb s egyúttal legprimitívebb eszköz, mely a lírai költő rendelkezésére áll: az indulatszó, az érzelmi felkiáltás. Az érzellem közvetlen kifejezésének népies jelleget adott a szitokszók alkalmazásával. A refrén is olykor ily érzelmi felkiáltás. Másik egyszerű módja a költői érzelmenyilvánításnak: a lelkiállapot pusztja közlése. Ennek hatását fokozhatja a túlzás, meg az ismétlés. Az érzelmenyilvánítás számos módja szó- és gondolatalkzat néven szerepel a stilisztikában. A lírai költő legsajátosabb világa: a hasonlatok, metaforák, szimbólumok birodalma. E képek főcélja a hozzájuk fűződő hangulat megéreztetése. A lírai költő az epikától és a drámától is kénytelen elemeket kölcsönvenni, sőt van a lírának leíró eleme is. — Zolnai Béla: *Magyarcélú filológia.* A magyar romanisztának mindenekelőtt magába kell fogadnia a francia kultúrát. Egy másik terület, ahol szintén gazdag aratás kínálkozik számára: kutatni a francia irodalomban a magyar kultúra nyomait. A magyarcélú romanisztikának bele kell kapcsolódnia a szellemi tudományok egyetemes fejlődésébe.

Múlt és Jövő. — 1926. évf. nov. Komlós Aladár: *Beszélgések a zsidókérdésről.* Babits Mihály nyilatkozata a zsidókhoz való viszonyáról. Hálával gondol azokra az ösztönzésekre, melyeket a zsidóktól kapott. „Babonának tartom, hogy a zsidó valami minden mástól különböző, misztikus fajta: olyan faj, mint a többi, hibákkal és erényekkel. Tehetséges faj. Szamárság az a néha zsidóktól is vallott fölfogás, hogy ez a nép nem termel zseniket. Az emberiség legnagyobb zsenijeit közt zsidók vannak. Hogy mást ne említsek: ott van Jézus!... A zsidó magyar írónak pedig örülnünk kell: zsidó elemeik csak új színekkel gazdagították költészetünket, anélkül, hogy jellemét megváltoztatták volna.“

Napkelet. — 1926. évf., 10. sz. Eckhardt Sándor: *Gragger Róbert* (1887—1926). Nekrológ a berlini egyetem nemrég elhunyt magyar irodalomtanáráról. — Nagy Margit: *Katona József egy prózájának nézett verse.* Abafi Lajos Katona József összes művei III. kötetében a költőnek versei elé írt előszavát prózai alakban közli, pedig verses formában van írva. — 1927. évf., 1. sz. Surányi Miklós: *Herczeg Ferenc és a modern regénystílus.* Mikszáth és Herczeg egyazon tradicionális szellem örökösei, de technika szempontjából egyik keletnek, a másik nyugatnak indult. Herczeg a személytelenség módszerén dolgozik, Mikszáth a közvetlen egyéni előadás hangján cseveg olvasóival. Herczeg regényében nem az író beszél már, hanem a hősei, akik egymás közt dialógusokkal viszik előre a cselekvényt s szinte eljátszák a mesét,

amelyet a középkori elbeszélő naív egyszerűséggel első személyben mond el olvasóinak. A regényírás modern technikája azonban Herczegnél nem vált modorossággá. De azért Herczeg érzelmes is tud lenni; látni azt a „Szabolcs házassága“ végén, ahol a hős búcsúzik feleségétől.

Protestáns Szemle. — 1926. évf., 10. sz. S. Szabó József: *Révész Imre emlékezete*. Révész Imre, az erős kritikával dolgozó, elsőrangú forrásokra támaszkodó, pragmatikus magyar egyháztörténetírásnak szinte máig legkiválóbb képviselője; Debreczeni Ember Pál, Bod Péter, Benkő József és Sinai Miklós méltó utóda. — 1927. évf., 1. sz. Németh László: *Berde Mária*. A huszadik század magyar írójának a hirtelen gyült erőktől tömör vers és a novella az adekvát megnyilatkozása. Berde Máriát költői természete hajtja a hosszabb novella felé. Nincs annyi eredeti mondanivalója, nincsenek oly széles epikus víziói, hogy azokért regénybe kellene szélesednie. Zenekarasípek egymást hajszóoló szólamaiból áll. Nem széles hangszerelésű, de mélyről jövő. S önmagán kívül még valamit kifejez: Erdélyt. Nem az erdélyi multat, nem az erdélyi aktualitást, Erdélyt a fajtáktól független földet. — Csekey István: *Egy magyar tudós halála*. Részletes, bensőséges megemlékezés Gragger Róbertől, a berlini egyetem nemrég elhunyt magyar irodalomtanáráról.

Nyugat. — 1926. évf. 22. szám. Románé Goldzieher Klára: *Vajda János kézírása*. V. J. írását ismerteti facsimilékkel. — Kárpáti Aurél: *Az Ember Tragédiája, mint misztérium*. A Nemzeti Színház Az Ember Tragédiájának új színpadi rendezésével nagy fejlődést mutat, mikor a tragédiát, mint misztériumot fogja fel s a misztérium-színpad modern kiképzésével próbálja természetes keretei közé illeszteni. — Mohácsi Jenő: *Jegyzetek Az Ember Tragédiájához*. A mű utolsó sora a cikkíró felfogása szerint Madách utólagos hozzátoldása. A mű eredetileg Adám kétkedésével fejeződött be, amit cikkíró szerint igazol a rím. Az első hat szín Shakespeare és követőinek hatása alatt rímesen végződik. Madách valószínűleg, sőt biztosan rímesen akarta befejezni Az Ember Tragédiáját, mert az ő idejében ezt így tartották helyesnek. A tragédia mostani utolsó sora rímtelenségével a levegőben lóg, amiből a cikkíró azt következteti, hogy Madách csak később írta hozzá ezt az amúgy is gyöngének tetsző sort, mely a mű konstrukciójával ellenkezik: két rímes sor után egy rímtelen. — 1927. évf. 1. szám. Feleky Géza: *Kafka Margitról*. Unnapi megemlékezés.

Pásztortűz. — 1926. évf. 22. szám. Kiss Ernő: *R. Berde Mária*. B. M. három legjellemzőbb és legértékesebb tulajdonsága: teremtő erejének nagy bősége, alkotásainak soknemű változatossága, nagy koncepciók iránt való fogékonysága és a kifejezésükhöz megkívántató erő. — Lampért Géza: *Régi magyar asszonyok leveleik tükrében*. I. Rákóczi Györgyné Lorántffy Zsuzsanna leveleiből szemelvények. — Rass Károly: *Szegénység és gazdagság az irodalomban*. Szegénység és gazdagság éppúgy változik az irodalomban, mint az értékpapírok ára a valutapiacon. A szűk és kövér esztendő csak olyan jelenség az irodalomban, mint a gazdasági életben. A zsenik születési számarányát azonban semmiféle anyagi jólét nem befolyásolja; csak a zseni érvényesülésének kedvez jobban az anyagi jólét: kevesebb az elkallódási százalék. — 23. szám. György Lajos: *Gragger Róbert*. Nekrológ. — 24. szám.

György Lajos: *Gyulai Farkas*. Írói arckép. — Papp Ferenc: *Gyulai Pál a költő*. Nagy jelentősége Gyulai lírájának, hogy az erdélyi magyar jellem eszményképét vonzó vonásaival örökíti meg s hogy az elnyomatás korának nemes szellemét méltóan fejezi ki. Gyulai lírája irodalmi szempontból új korszakot nem alkot, de Arany János után a legnagyobb képviselője annak a költői irányynak, mely a realizmust az idealizmussal összeegyeztette és örökös harcot jelent a hanyatlás szellemével szemben. — 25—26. szám. Kéky Lajos: *Vargha Gyula*. V. Gy. költészete hangot ad az emberi szív minden nemes vonzalmának, de legállandóbb és legféltebb gonddal a haza sorsát kíséri. Lelkének másik, állandó s nem kevésbé mély vonzalma a természethez fűzi. Ez a határtalan gyöngédség s az érzésnek leheletszerű tisztasága jellemzi szerelmi és családi költészetét is. Szerelme éppoly nemesen gyöngéd, mint amily áhítatosan odaadó családi érzése. Voltak neki szenvedélyes, viharos érzései is. — *Gyulai Farkas: Ujfalvy Sándor emlékirataiból és levelezéseiből*. U. S. levelezéséből Kisfaludy Sándornak hozzá intézett és válaszul adott több levélét közli.

Uj Idők. — 1927. évf. 1. sz. Császár Elemér: *Herczeg Ferenc, az író*. A jubiláris díszkiadás megjelenésének alkalmából kiemeli, hogy: „ez a legnagyobb oemény a magyar irodalom öletének utolsó szakaszában. A húsz kötetet a közel jövőben még tíz egészíti ki teljes gyűjteménnyé és együtt lesz benne, méltó foglalásban mindaz, amit Herczeg, a költő írt — a legnagyobb magyar írónak minden műve“. Herczeg minden magyar elődét meghaladja regényeinek fölépítésében. Drámáinak és regényeinek szilárdsága, karcsúsága, magasbatörése a német osúcsíves építészet remekait juttatják eszünkbe. Nincs írónk, aki olyan mélyen belepillantott volna a modern ember lelkébe, mint ő. Írói pályája egy folytonosan emelkedő ív. Művészetével együtt erősbödött izzó nemzeti érzése.

II. Hírlapok.

Az Est. — 1927. évf. január 9. Pásztor Arpád: *Ismeretlen adatok Vajda János Ginájáról*. A cikkirő több új adat mellett közli Kratochwill Zsuzsanna arcképét is.

Budapesti Hirlap. — 1927. évf. január 1. Marczali Henrik: *Gyulai Pál*. Több jellemző adatot közöl Gyulai Pál szerkesztői lelkiismeretességéről. „Nem volt nálánál pontosabb szerkesztő, de mint író éppon oly lelkiismeretes és körültekintő. Minden szót latra tett. Verseknél sokszor eldúdogatott minden taktust, hogy teljesen helytálló-e a ritmusa.“ — Január 13. Takáts Sándor: *A Zrínyiek temetőhelye*. A Zrínyi-család temetkező helye két századon át a magyar pálos-rend csáktornyai kolostora volt. Ez a kolostor fél órára feküdt a vártól. Szigetvár eleste után idehozták Zrínyi Miklós fejét is. A dunántúli főurak hatalmas kísérettel vitték temetőhelyére a drága fejet, de Miksa király, aki Zrínyit veszni hagyta, temetés helyett a vizahalászatot nézegette. A pálosok kápolnájába temették el a költő Zrínyit is.

Magyarság. — 1927. évf., jan. 16. Bánffy Miklós és Hatvany Lajos *előretörése Erdélyben*. „A kiéhezett emigránshad és a táborukba került világpolgár-intellektuellek most mind Bánffytól várják megmentésüket: az írók